

- поширення інформації про діяльність Координаційного штабу.

Загалом, можемо констатувати, що такий орган та предмет його діяльності є цілком актуальними в умовах сучасності в Україні. Важливо, щоб зазначений орган чітко та злагоджено розпочав свою методологічну функціональну діяльність.

Крім того, у таких складних умовах, у яких сьогодні перебуває Україна, одного центрального органу недостатньо. Оскільки внутрішньо переміщені особи, у тому числі діти, перебувають сьогодні у кожному регіоні України, де немає активних бойових дій та окупаційної влади.

Зважаючи на таке, ми вважаємо за необхідне на законодавчому рівні зобов'язати кожен територіальну громаду визначити уповноважену особу, яка займатиметься конкретно захистом прав та інтересів дітей, у першу чергу внутрішньо переміщених через війну.

Чинне законодавство України містить алгоритми дій для організації соціального захисту:

- дітей, батьки яких загинули (свідцтва про смерть відсутні), та відсутні такі близькі родичі як баба, дід, повнолітні сестра, брат, мачуха, вітччм;

- дітей, батьки або близькі родичі яких не виходять на зв'язок, або перебувають в місцях активних обстрілів, під завалами, поранені в лікарнях.

Досить важливим є той факт, що в умовах воєнного стану та процесу переміщення осіб на безпечну територію країни або іншої держави, важливим являється формування інформації щодо місцезнаходження таких осіб, так само як і дітей. В повсякденній роботі під час масового переміщення людей досить розповсюдженими являються факти втрати зв'язку або безвісного зникнення особи, як найгірший варіант таке трапляється з дітьми. Адже, доросла особа здатна подбати деякий час про себе самостійно, що неможливо сказати про дитину. В такі періоди діти залишаються беззахисними та можуть стати жертвою насильства в будь-який час.

Приходячи до висновку можна сказати, що служби у справах дітей мають вжити вичерпних заходів щодо тимчасового влаштування дітей у сім'ї родичів, знайомих, та вже утворені сім'ї патронатних вихователів відповідно. В умовах воєнного стану важливо не тільки врятувати життя та здоров'я дитини, але й створити умови для унеможливлення психологічної деформації та адаптації до нових умов життя, насамперед таких дітей, які залишилися без родинних зв'язків.

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. // : URL: <http://surl.li/blyne> тактико-спеціальної підготовки (дата звернення 25.04.2022)

2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. //: URL: <http://surl.li/mroo> (дата звернення 25.04.2022)

Боняк Валентина Олексіївна
завідувач кафедри теорії та історії держави
і права Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

24 лютого 2022 року став початком повномасштабних військових дій російської федерації проти нашої держави. Перед Україною постав ряд першочергових викликів, серед яких чільне місце зайняло питання організації та дієвості належного захисту прав та інтересів дітей.

Так, уже в перший день війни керівництво дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) (ЮНІСЕФ – світовий лідер, що опікується правами дітей більше ніж у 190 державах, включаючи й Україну), виконавчий директор Кетрін Рассел опублікувала заяву, у якій виразила схвильованість посиленням бойових дій в Україні, які несуть надзвичайну загрозу безпеці та добробуту 7,5 мільйонів дітей нашої держави [1].

Для захисту прав та інтересів дітей Кабінетом Міністрів України уже в перші дні дії Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» було створено Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, а Офіс Президента України спільно з ЮНІСЕФ та Міністерством соціальної політики України створили Telegram-бот «Дитина не сама» (https://t.me/dytyna_ne_sama_bot). для допомоги дітям, які опинилися у воєнний час у складних ситуаціях.

Вищезазначений координаційний штаб було започатковано Урядом за ініціативою народного депутата України Павла Сушка та Радника – уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дар'ї Герасимчук. До його складу ввійшли: співголови – Міністр соціальної політики України та Радник – уповноважений Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації, а також члени –

Радник – уповноважений Президента України з питань безбар'єрності, представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представники Мінсоцполітики, Мінреінтеграції, Мін'юсту, Мінекономіки, Міноборони, Мінрегіону, МВС, МЗС, МОЗ, МОН, Мінінфраструктури, Національної поліції, Держприкордонслужби, Нацсоцслужби, ДСНС, Офісу Генерального прокурора, підкомітету у справах сім'ї та дітей Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, освітній омбудсмен України, представники міжнародних організацій, громадянських об'єднань та незалежні експерти.

Призначенням штабу визначено координацію роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо евакуації, створення безпечних умов та забезпечення прав під час воєнного стану:

- дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, в тому числі дітей з інвалідністю;
- дітей, які не мають такого статусу, але проживають або зараховані до закладів різних типів, в тому числі дітей з інвалідністю;
- дітей, які виховуються в сімейних формах виховання;
- дітей, які влаштовані до сімей патронатних вихователів [2].

Тільки за 30 днів свого функціонування Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану провів 21 засідання, в тому числі, 3 екстрених. Його робота проводиться у трьох основних напрямках:

- безпечна евакуація дітей з вразливих категорій,
- забезпечення потреб переміщених дітей з вразливих категорій в країнах перебування, в тому числі, постановки на консульський облік,
- захист прав дитини в умовах воєнного стану – вирішення проблемних питань.

До найбільш вагомих результатів експертної підтримки Координаційного штабу у вказаний період слід віднести:

- визначення, за підтримки проекту SURGe, алгоритму дій щодо влаштування дітей, залишених без супроводу, батьківського піклування та інформування працівників поліції, служб у справах дітей та медиків щодо дотримання цього алгоритму;
- розроблення, випуск та поширення через соціальні мережі інформаційної листівки й соціального відеоролика щодо алгоритму дій для громадян, які виявили дитину без супроводу дорослих;
- для громадян України та іноземців, за підтримки проекту SURGe, розроблено серію інформаційних листівок з питань влаштування дітей, надання їм прихистку;
- опрацьовано проблемні питання, що виникають під час перетину кордону чоловіками призовного віку, які супроводжують дітей;
- запропоновано механізм інформування батьків, родичів дітей, які перебували у закладах, та були переміщені (евакуйовані), про місце перебування дітей (у тому числі тих батьків, родичів, які звертаються на гарячу лінію);
- розпочато роботу над законопроектом про врегулювання питань функціонування закладів, притулків для дітей приватної форми власності та ін. [3].

Крім вищезазначеного, 27 березня поточного року Українським Урядом було прийнято постанову №385, якою було затверджено Порядок тимчасового переміщення (евакуації) та забезпечення умов для перебування на території України, де не ведуться бойові дії, або за межами України дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування [4].

Вирішення невідкладних питань, пов'язаних з усиновленням та тимчасовим влаштуванням дітей в таких умовах взяли на себе Міністерство соціальної політики України та Національна соціальна сервісна служба, а задля недопущення порушень прав і інтересів дітей процедура усиновлення у нашій державі продовжує відбуватися за тим самим порядком, як і раніше, визначеним законодавством, а саме Порядком провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України [5].

Крім цього, Кабінет Міністрів України приділяє увагу і дітям, які під час воєнного стану залишилися без піклування батьків, а саме дітям, батьки яких загинули (свідомості про смерть відсутні), та відсутні такі близькі родичі як баба, дід, повнолітні сестра, брат, мачуха, вітчим; дітям, батьки або близькі родичі яких не виходять на зв'язок, або перебувають в місцях активних обстрілів, під завалами, поранені в лікарнях. Дані напрацювання затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 р. № 349 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану».

Зокрема, Урядом схвалено рішення про те, що такі діти можуть бути влаштовані у прийомні сім'ї чи дитячі будинки сімейного типу на умовах тимчасового влаштування та спрощено процедуру влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку або піклування родичів. Вищезазначене

рішення передбачає спрощений пакет документів для родичів, які бажають взяти дитину під опіку, піклування, до якого включено заяву; копію паспорта; документи, що підтверджують сімейні, родинні зв'язки або інший зв'язок особи з дитиною (свідоцтво про хрещення або інший документ, виданий релігійною організацією); довідку від нарколога та психіатра про можливість виховання дитини; довідку або заяву опікуна щодо відсутності судимості.

Також Кабінетом Міністрів України час воєнного стану кандидатам в опікуни та піклувальники визначено обов'язковим проходити курс навчання з виховання дітей, які залишились без батьківського піклування [6].

Водночас, вислів одного із представників органів публічної влади про свою діяльність в умовах війни – «зроблено багато, але недостатньо» – в повній мірі має відношення і до проблеми захисту прав і інтересів дітей в Україні умовах воєнного стану, а саме, увага наукового загалу, органів публічної влади, їх посадових і службових осіб має бути прикута до недопущення:

- порушень конституційних приписів, викладених законодавцем у ст. 52 Основного Закону Української держави (діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним; будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом; покладення на державу утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також заохочення і підтримка державою благодійницької діяльності щодо дітей);

- випадків викрадення українських дітей російською федерацією та переправлення через територію так званих «ДНР/ЛНР» для їх незаконного усиновлення в рф шляхом юридично спрощеної та прискореної протиправної процедури [7];

- вбивств дітей. Так, з початку війни на території нашої держави рашистами вбито понад 200 дітей (тільки у місті Тростянець Сумської області із-за залишених російськими окупантами мін і розтяжок загинуло уже п'ятеро дітей) та всього близько 370 дітей отримали поранення.

Також вважаємо, що значною мірою подолати вищевказані та інші проблеми допоможе і звернення до наявного зарубіжного досвіду з питань захисту прав і інтересів дітей в умовах правового режиму воєнного стану.

1. Заява Виконавчого директор ЮНІСЕФ Кетрін Рассел щодо дітей в Україні.
2. Уряд створив координаційний штаб для захисту прав дітей в умовах воєнного стану.
3. Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану. 30 днів роботи.
4. Деякі питання тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, в умовах воєнного стану.
5. Служба у справах дітей спростувала інформацію про спрощену процедуру усиновлення під час воєнного стану. Львівська міська рада: Діти, які залишились без батьків під час воєнного стану, зможуть бути тимчасово влаштовані до сімейних форм виховання.
6. Ірина Верещук: За кіднепінг, яким займається рф, має бути жорстка відповідальність.

Борисенко Тетяна Василівна

викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРИМУСОВЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ АБО ДЕПОРТАЦІЯ ДІТЕЙ ТА ЖІНОК З ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

З початку збройної агресії Російської Федерації проти України все частіше в засобах масової інформації повідомляють про те, що велика кількість громадян України внаслідок неправомірних дій представників держави-агресора під приводом нібито «евакуації» була в примусовому порядку переміщена на територію Росії або Білоусі. Більшість таких випадків мало місце на території Донецької та Луганської областей.

За інформацією Віце-прем'єр-міністра – Міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ірини Верещук, найбільша кількість наших громадян було вивезено з міста Маріуполя. Серед примусово-вивезених громадян значну частину склали саме жінки та діти, які ховалися від постійних обстрілів в бомбосховищах. Також відомі випадки примусового вивезення на територію тимчасово окупованого Донецька дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Вказані дії є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права. Такі норми містяться зокрема у так званих «Женевських конвенціях». Це чотири самостійні міжнародні договори прийняті ще у 1949 році: Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях; Женевська конвенція про